

IES MARIA SARMIENTO

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

XEOGRAFÍA DE ESPAÑA

SEGUNDO DE BACHARELATO

ANO ACADÉMICO: 2018/19

ÍNDICE

1. GLOSARIO	4
2. CONTEXTO	6
• O CENTRO	6
• O ALUMNADO	7
• Obxectivos (adaptados ao contexto do centro e do alumnado).....	9
3. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN.....	10
4. 11	
5. 11	
4. RELACIONAR ASPECTOS CURRICULARES PARA CADA UNIDADE / PROXECTO / TEMA	14
5. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE	24
6. METODOLOXÍA	28
• Aspectos xerais.....	28
• Estratexias metodolóxicas.....	29
• Exemplo de secuenciación de traballo na aula	29
• 30	
• 30	
• 30	
• Outras decisións metodolóxicas	31
7. AVALIACIÓN.....	32
• Avaliación inicial.....	32
• Acreditación de coñecementos previos [Só 2º bacharelato, se procede]	32
• Avaliación continua	33
• Avaliación final [Só para ESO e bacharelato]	34
• Avaliación extraordinaria [Só para ESO e bacharelato]	34
• Recuperación e avaliación de pendentes [Só para ESO e bacharelato].....	35
8. AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSINO E DA PRÁCTICA DOCENTE.....	35
• Indicadores de logro do proceso de ensino	35
• Indicadores de logro da práctica docente.....	36
9. AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA.....	36
• Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica	36
• Indicadores.....	36

10.ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	37
• Medidas ordinarias e extraordinarias	37
• 38	
• 38	
11.ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES	39
12.REFERENCIAS NORMATIVAS.....	39

1. GLOSARIO

Desenvolvemento curricular	2ª nivel de planificación curricular. Inclúese no PE.
Programacións didácticas	3º nivel de planificación. Realizada polos departamentos didácticos.
Programación de aula	4º nivel de planificación. Realizada polo profesorado.
Programación didáctica	Instrumento de planificación curricular específico de cada área que pretende ordear o proceso de ensino - aprendizaxe do alumnado. Debe responder a estas cuestións: 1. Que, cando e como ensinar / 2. Que, cando e como avaliar / 3. Como atender a diversidade.
Criterios de avaliación	Referente específico para avaliar a aprendizaxe do alumnado. Describen aquilo que se quere valorar e que o alumnado debe lograr, tanto en coñecementos coma en competencias. Responden ao que se pretende conseguir en cada disciplina (art. 13 do Decreto 86/2015).
Estándares de aprendizaxe	Especificacións dos criterios de avaliación que permiten definir os resultados de aprendizaxe e que concretan o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada disciplina. Deben ser observables, medibles e avaliábeles, e permiten graduar o rendemento ou o logro alcanzado.
Criterios de cualificación	
Indicadores de logro	Son especificacións dos estándares para graduar o seu nivel de adquisición. Forman parte dos criterios de cualificación de dito estándar. O instrumento máis idóneo para identificar esa graduación sería a rúbrica (art. 7.4 da Orde ECD 65/2015, E 29/1/2015). O docente é o responsable da súa definición e posta en práctica.
Grao de consecución dun estándar	Serve para sinalar o grao mínimo de consecución esixible dun estándar para superar a materia (art. 13.3d da Resolución 27/7/2015). Canto maior sexa o grao esixido de consecución, máis importante se considera o estándar.
Criterios de cualificación e instrumentos	Serven para ponderar “ o valor ” que se dá a cada estándar e a proporción que o instrumento utilizado para avaliálo achega a ese valor.
Procedementos e instrumentos	Os procedementos de avaliación utilizables, como a observación sistemática do traballo do alumnado, as probas orais e escritas, o portfolio, os protocolos de rexistro ou os traballos de clase, permitirán a integración de todas as competencias no marco de avaliación coherente (art. 7.6, terceiro parágrafo, da Orde ECD 65/2015).
Rúbrica	Instrumento de avaliación que permite coñecer o grao de adquisición dun estándar de aprendizaxe ou dunha competencia.
Portfolio	Achega de producións dun alumno/a.
OUTROS ASPECTOS	
Graduación dos estándares	Para identificar o progreso dos estándares ao longo dunha etapa.
Perfil de área	Conxunto de estándares de aprendizaxe avaliábeles que ten unha área ou materia. Dado que os estándares de aprendizaxe avaliábeles póñense en relación coas competencias, este perfil permitirá identificar aquelas competencias que se desenvolven a través desa área ou materia (art. 5.6 Orde ECD 65/2015). Servirá de referencia para a programación, a avaliación e o reforzo.

Perfil competencial	Conxunto de estándares de diferentes áreas relacionados coa mesma competencia clave (art. 5.7 Orde ECD 65/2015).
Avaliación das competencias	A avaliación do grao de adquisición das competencias debe estar integrada coa avaliación dos contidos , na medida en que ser competente supón mobilizar coñecementos, destrezas, actitudes e valores (art. 7.3 da Orde ECD 65/2015).
Nivel de desempeño das competencias	Poderanse medir a través dos indicadores de logro, tales como rúbricas e escalas de avaliación [...] que teñan en conta a atención á diversidade (art. 7.3 da Orde ECD/65/2015).
Tarefa	É a acción ou conxunto de accións orientadas á resolución dunha situación problema, nun contexto definido, combinando todos os saberes dispoñibles para elaborar un produto relevante. As tarefas integran actividades e exercicios.
Identificación de contidos e criterios	Exemplo: B1.1: B1: Bloque de contido / 1: Número de contido dun bloque.
Identificación de estándares	Exemplo: XHB1.1.2 XH: Abreviatura da área: Xeografía e Historia. B1. Bloque de contidos do que xorde o estándar. 1. Número do criterio de avaliación que orixina o estándar. 2. Número de estándar dun determinado criterio de avaliación.

No portal de Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria (<http://www.edu.xunta.es/portal/guiadalomce>) están dispoñibles, en formato doc e desagregados por áreas:

- Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Decreto 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia.
- A Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta.

2. CONTEXTO

• O CENTRO

O I.E.S. María Sarmiento é un centro público dependente da Consellaría de Educación da Xunta de Galicia. O Centro está formado por cinco edificios máis un ximnasio e un polideportivo compartido co outro instituto do concello.

Está composto polos seguintes edificios:

- (a) EDIFICIO A: Administración do centro, sala de profesores, despachos dos cargos directivos e orientación, aulas de ESO e do ciclo de Administración, Informática, laboratorio de ciencias e aula de tecnoloxía.
- (b) EDIFICIO B: Biblioteca, aulas de informática, aulas de ESO e de FP Básica, laboratorio de física e química.
- (c) EDIFICIO C: Aulas de música e plástica, FP Básica de mantemento de vehículos e talleres dos ciclos de electricidade e de transporte e mantemento de vehículos.
- (d) EDIFICIO D: Aulas de ESO e BAC, talleres de soldadura e aula técnica, talleres de carrozaría e aula técnica.
- (e) EDIFICIO E: Aulas de bacharelato, FP Básica de Mantemento de vehículos, cociña e comedor escolar.

1. SITUACIÓN

O centro está situado no concello de Viveiro, que é un concello do norte da provincia de Lugo pertencente á Comarca da Mariña Occidental. O dito concello limita ao norte co mar Cantábrico, ao sur co concello de Ourense, ao este co de Xove e ao oeste co d'O Vicedo.

Segundo as cifras oficiais da poboación a 1 de xaneiro de 2017 (datos obtidos do Instituto Galego de Estatística) Viveiro tiña 15550 habitantes nesa data. É o terceiro concello con máis poboación da provincia de Lugo poer detrás de Lugo e Monforte de Lemos.

No tocante á situación socioeconómica do alumnado, dicir que a maioría das familias encadraríanse dentro da clase media. En canto á situación da residencia familiar predominan o alumnado que provén dos núcleos de poboación de Celeiro, Viveiro centro, Covas e o centro urbano d'O Vicedo, combinados cunha poboación moi rural diseminada polos concellos d'O Vicedo, Ourense, Muras e a parte sur do concello de Viveiro.

2. Centros adscritos

- (a) CEIP de Celeiro
- (b) CEIP do Vicedo
- (c) CEIP Plurilingüe Santa Rita de Galdo

3. Ensinanzas que oferta o centro no presente curso

Dentro do réxime xeral:

- (a) Educación Secundaria Obligatoria cos dous Programas de Mellora da Aprendizaxe e Rendemento, un en 2º da ESO de dous anos académicos e outro en 3º da ESO dun ano académico.
- (b) Programas de Formación profesional básica de Mantemento de vehículos e de Servizos administrativos.
- (c) Ciclos formativos de grao medio: Xestión administrativa, Soldadura e caldeiraría, Instalacións eléctricas e automáticas, Carrozaría (só 2º curso porque para o vindeiro ano non se vai ofertar) e Electromecánica de vehículos automóbiles.
- (d) Ciclos formativos de grao superior: Administración e finanzas, Automoción (só o 1º curso este ano porque é a primeira vez que se oferta) e Sistemas electrotécnicos e automatizados.
- (e) Bacharelatos nas modalidades de Ciencias, Humanidades e Ciencias Sociais.

Dentro do réxime de ensinanzas de adultos

- ESA Nivel III, módulos I, II, III e IV
- Ciclo formativo de Xestión administrativa modular
- Bacharelatos nas modalidades de Ciencias e Ciencias Sociais.

4. Características singulares

- (a) O centro dispón de comedor escolar.
- (b) O alumnado dispón de transporte escolar.
- (c) O número de alumnos supera os 750 estudantes no presente curso.

• O ALUMNADO

- Poboación inmigrante

No presente curso hai un total de 29 alumnas e alumnos con nacionalidade non española, repartidos da seguinte forma (datos a 1/11/2018):

Nacionalidade	Nº de estudantes
Alxeriana	2
Arxentina	1
Brasileira	5
Británica	1
Dominicana	8
Peruana	1
Portuguesa	2
Romanesa	7
Uruguiaia	2

- Estatística de matrícula

Ensinanza	Quenda	Grup	Mullere	Home	Total
1º Ensinanza secundaria obrigatoria	Xornada	A	13	11	24
	Xornada	B	13	12	25
	Xornada	C	12	13	25
2º Ensinanza secundaria obrigatoria	Xornada	A	9	12	21
	Xornada	B	8	13	21
	Xornada	C	8	13	21
	Xornada	D	13	6	19
2º Ensinanza secundaria obrigatoria PMAR	Xornada	D	4	2	6
3º Ensinanza secundaria obrigatoria	Xornada	A	15	4	19
	Xornada	B	9	10	19
	Xornada	C	7	10	17
3º Ensinanza secundaria obrigatoria PMAR	Xornada	C	3	4	7
4º Ensinanza secundaria obrigatoria	Xornada	A	18	6	24
	Xornada	B	11	13	24
	Xornada	C	8	6	14
4º Ensinanza secundaria obrigatoria	Xornada	C	5	5	10
1º Bacharelato Ciencias	Xornada	B	12	12	24
1º Bacharelato Humanidades e ciencias	Xornada	A	9	5	14
1º Bacharelato Humanidades e ciencias	Xornada	A	5	4	9
2º Bacharelato Ciencias	Xornada	A	3	2	5
	Xornada	B	18	12	30
2º Bacharelato Humanidades e ciencias	Xornada	A	7	5	12
2º Bacharelato Humanidades e ciencias	Xornada	A	8	4	12
(A)-1º Bacharelato Ciencias	Nocturno	A	3	7	10
(A)-2º Bacharelato Ciencias	Nocturno	A	4	6	10
(A)-2º Bacharelato Humanidades e ciencias	Nocturno	A	8	5	13
1º Administración e finanzas	Xornada	A	13	8	21
1º Automoción	Xornada	A	1	19	20
1º Electromecánica de vehículos automóbiles	Xornada	A	2	18	20
1º Instalacións eléctricas e automáticas	Xornada	A	3	6	9
1º Mantemento de vehículos	Xornada	A	0	16	16
1º Servizos administrativos	Xornada	A	13	3	16
1º Sistemas electrotécnicos e automatizados	Xornada	A	0	24	24
1º Soldadura e caldeiraría	Xornada	A	0	23	23
1º Xestión administrativa	Xornada	A	11	6	17
2º Administración e finanzas	Xornada	A	9	3	12
	Xornada	B	1	0	1
2º Carrozaría	Xornada	A	0	5	5
	Xornada	B	0	3	3
2º Electromecánica de vehículos automóbiles	Xornada	A	2	5	7
	Xornada	B	0	6	6

Ensinanza	Quenda	Grup	Mullere	Home	Total
2º Instalacións eléctricas e automáticas	Xornada	A	0	8	8

	Xornada	B	0	1	1
2º Mantemento de vehículos	Xornada	A	0	10	10
2º Servizos administrativos	Xornada	A	6	5	11
	Xornada	B	1	0	1
2º Sistemas electrotécnicos e automatizados	Xornada	A	0	7	7
2º Soldadura e caldeiraría	Xornada	A	2	13	15
	Xornada	B	0	3	3
2º Xestión administrativa	Xornada	A	9	1	10
(A)-Sistemas electrotécnicos e	Nocturno	X	0	3	3
(A)-Xestión administrativa	Nocturno	A	17	6	23
	Nocturno	B	3	2	5
	Nocturno	X	1	0	1
(A)-ESO Módulo 1 (1º Cua.)	Nocturno	A	5	7	12
(A)-ESO Módulo 3 (1º Cua.)	Nocturno	A	16	14	30
	Nocturno		1	0	1
(A)-ESO Módulo 4 (2º Cua.)	Nocturno	A	0	1	1
			349	428	777

- **Medidas organizativas para a atención á diversidade**

- **Obxectivos (adaptados ao contexto do centro e do alumnado)**

a	Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
b	Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
c	Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
d	Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.
e	Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
f	Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.
g	Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
h	Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da

	literatura.
i	Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
l	Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
m	Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.
n	Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
ñ	Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito
o	Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersonal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

3. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Material de ref. (libro de texto, outros...).	Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido		Mes	Sesións
1ª avaliación		B1	BLOQUE 1: A xeografía e o estudo do espazo xeográfico	Web de Aula Internet	Todo o curso	
		B1.1	Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.			
		B1.2	Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.			
		B1.3	Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.			
		B1.4	Planos e mapas: componentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.			
		B1.5	Técnicas cartográficas.			
		B1.6	Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.			
		B2	BLOQUE 2: O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica		SET- OUT	15
		B2.1	España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.			
		B2.2	Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos.			
		B2.3	Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.			
		B2.4	Litoxía peninsular e insular e formas de modelaxe.			
		B2.5	Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.			
	B2.6	Corte topográfico: realización e análise				
	B2.7	Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características.				
	B3	BLOQUE 3: A diversidade climática e a vexetación	OUT-	15		

1ª avaliación	B3.1	Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima.	Web de Aula Internet	NOV					
		B3.2				Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.			
		B3.3				Dominios climáticos españois: factores limitantes.			
		B3.4				Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.			
		B3.5				Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España.			
		B3.6				Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación			
		B3.7				Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.			
		B3.8				Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.			
		B3.9				Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliseries de vexetación.			
	Bloque B4	Contido		NOV	11				
		BLOQUE 4: A hidrografía							
	B4.1	Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.							
	B4.2	Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares.							
	B4.3	Réximes fluviais predominantes.							
	B4.4	Zonas húmidas en España.							
	B4.5	Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.							
	B4.6	Augas subterráneas.							
	Bloque B5	Contido				DEC	11		
BLOQUE 5: As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade									
B5.1	Paisaxes naturais españolas.	Web de Aula Internet	DEC					11	
	B5.2								Influencia do medio natural na actividade humana. Políticas favorecedoras
	B5.3								Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.
	B5.4								Aproveitamento sustentable do medio físico.
	B5.5								Variedades de paisaxes naturais

2ª avaliación	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Material de ref. (libro de texto, outros...)	Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido		Mes	Sesións
H4	B6	BLOQUE 6: A POBOACIÓN ESPAÑOLA			MAR	8
		B6.1	Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía.			
		B6.2	Evolución histórica.			
		B6.3	Movementos naturais de poboación.			
		B6.4	Distribución territorial da poboación.			
		B6.5	Migracións.			
		B6.6	Mapa da evolución da distribución da poboación española.			
		B6.7	Piramide de Idades da poboación española.			
		B6.8	Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.			
		B6.9	Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.			
B6.10	Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.					
H6	B7	BLOQUE 7: O ESPAZO RURAL E AS ACTIVIDADES DO SECTOR PRIMARIO			XAN	8
		B7.1	Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.			
			Evolución da agricultura en España. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.			
			Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.			
			Estrutura da propiedade e tenencia da terra.			

		B7.5	Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.				
		B7.6	Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).				
		B7.7	Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego.				
		B7.8	Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio. Peso das actividades primarias no total nacional.				
	UD / Tema / Prox.	Bloque B8	Contido				
			BLOQUE 8: AS FONTES DE ENERXÍA E O ESPAZO INDUSTRIAL				
		B8.1	Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.				
		B8.2	Localización das fontes de enerxía en España.				
		B8.3	Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.				
		B8.4	Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.				
		B8.5	Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.				
		B8.6	Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.				
	UD / Tema / Prox.	Bloque B9	Contido				
			BLOQUE 9: O SECTOR SERVIZOS				
	X1	B9.1	Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.				
		B9.2	Análise dos servizos e distribución no territorio.				
		B9.3	Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico.				
		B9.4	Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.				
		B9.5	Espazos turísticos: características e evolución.				
		B9.6	Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.				
		B9.7	Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.				
3ª avaliación	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Material de ref. (libro de texto, outros...)	Temporalización		
	UD / Tema / Prox.	Bloque B6	Contido		Mes	Sesións	
			BLOQUE 10: Urbanismo				
	H4	B10.1	Definición de cidade.				
		B10.2	Estudo dun plano urbano.				
		B10.3	Proceso de urbanización				
		B10.4	Morfoloxía urbana. Exemplos de planificación urbana.				
		B10.5	Estudar o plano e a morfoloxía de cidades coñecidas.				
		B10.6	Estudo da xerarquía urbana española.				
		B10.7	Interacción entre a cidade e o seu entorno.				
	UD / Tema / Prox.	Bloque B7	Contido				
			BLOQUE 11: ORDENACIÓN DO TERRITORIO ESPAÑOL				
	H6	B11.1	A organización do territorio actual.				
		B11.2	Evolución da organización do territorio español.				
		B11.3	Desequilibrios territoriais na España actual.				
B11.4		Políticas territoriais das CCAA.					
B11.5		Identifica os símbolos e as principais características das distintas CCAA.					
UD / Tema / Prox.	Bloque B8	Contido					
		BLOQUE 12: ESPAÑA EN EUROPA E NO MUNDO.					

	B12.1	Identificar as principais áreas xeoeconómicas do mundo.			
	B12.2	Posición de España no mundo e en Europa.			
	B12.3	Política rexional da UE.			
	B12.4	A Globalización.			
	B12.5	Aplicación a casos concretos das consecuencias da mundialización e diversidade.			
	B12.6	Repercusión da inclusión de España nestos espazos mundiais.			
				MAI	8

4. RELACIONAR ASPECTOS CURRICULARES PARA CADA UNIDADE / PROXECTO / TEMA

Temporalización: 1ª AVALIACIÓN	Estándares de aprendizaxe avaliados	Criterios de cualificación e instrumentos de avaliación
--------------------------------	-------------------------------------	---

Tema/ UD	Identif. criterios	Identif. estándar	Competencias clave	Estándares de aprendizaxe (1)	Grao mínimo consec.	Instrumentos						
						Proba escrita 80%	Proba oral	Trab. ind. 10%	Trab. grupo	Cad. clase	Rúb. (2)	Obs. aula 10%
1ª avaliación	B1.1	XHB1.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.								
	B1.2	XHB1.2.1.	CMCCT,CAA,CCL	Identifica as paisaxes agrarios								
		XHB1.2.2.	CMCCT,CAA	Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.								
	B1.3	XHB1.3.1.	CMCCT,CAA,CD	Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.								
	B1.4	XHB1.4.1.	CMCC,CAA,CD	Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.								
		XHB1.4.2.	CMCCT,CD	Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas								
	B1.5	XHB1.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.								
	B1.6	XHB1.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.								
	B2.1	XHB2.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.								

B2.2	XHB2.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.															
B2.3	XHB2.3.1.	CMCCT,CAA,CCL	Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.															
B2.4	XHB2.4.1.	CMCCT,CAA,CCL	Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.															
B2.5	XHB2.51.	CMCCT,CAA,CCL	Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.															
B2.6	XHB2.6.1.	CMCCT,CAA,CD §CCL	Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte															
	XHB2.7.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.															
B2.7	XHB2.7.2.	CMCCT,CAA,CCL	Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.															
B3.1	XHB3.1.1.	CMCCT,CCL,CD	Localiza os climas nun mapa de España.															
B3.2	XHB3.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.															
B3.3	XHB3.3.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.															
B3.4	XHB3.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.															
	XHB3.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.															
B3.5	XHB3.5.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.															
B3.6	XHB3.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.															
	XHB3.7.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza como afecta a España o cambio climático.															
B3.7	XHB3.7.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias															

				torrenciais.															
--	--	--	--	--------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B3.8	XHB3.8.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.																
	XHB3.9.1.	CMCCT,CCL,CD	Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparecen.																
B3.9	XHB3.9.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza razoadamente unha cliserie.																
B4.1	XHB4.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica a diversidade hídrica en España.																
B4.2	XHB4.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.																
B4.3	XHB4.3.1.	CMCCT,CAA	Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.																
B4.4	XHB4.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.																
	XHB4.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.																
B4.5	XHB4.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.																
B4.6	XHB4.6.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.																
	XHB5.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.																
B5.1	XHB4.1.2.	CMCCT,CAA,CCL,CSC	Localiza no mapa paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.																
	XHB5.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CSC	Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.																
B5.2	XHB5.2.2.	CMCCT,CAA,CCL,CSC	Analiza algún elemento lexislador correctivo da																

			acción humana sobre a natureza.									
B5.3	XHB5.3.1.	CMCCT,CAA,CCL	Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.									
	XHB5.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.									
	XHB5.4.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.									
B5.4	XHB5.4.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.									
B5.5	XHB5.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.									

Tema/UD	Identif. criterios	Identif. estándar	Competencias clave	Estándares de aprendizaxe (1)	Grao mínimo consec.	Instrumentos						
						Proba escrita 80%	Proba oral	Trab. ind. 10%	Trab. grupo	Cad. clase	Rúb. (2)	Obs. aula 10%
2ª Avaliación												
	B7.1	XHB7.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica as actividades agropecuarias e forestais.								
		XHB7.1.2	CAA,CCL,CD	Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.								
		XHB7.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.								
	B7.2	XHB7.2.2.	CAA,CCL	Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.								
	B7.3	XHB7.3.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.								
	B7.4	XHB7.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade								
	B7.5	XHB7.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.								
		XHB7.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.								
	B7.6	XHB7.6.2.	CAA,CCL	Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.								
	B7.7	XHB7.7.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.								

	XHB7.7.2.	CAA,CCL	Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.										
B7.8	XHB7.8.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.										
B8.1	XHB8.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.										
	XHB8.1.2.	CMCCT,CAA,CCL	Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.										
	XHB8.1.3.	CAA,CCL,CD	Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.										
B8.2	XHB8.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.										
B8.3	XHB8.3.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.										
	XHB8.3.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.										
B8.4	XHB8.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.										
B8.5	XHB8.5.1.	CAA,CCL,CD	Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.										
	XHB8.5.2.	CAA,CCL,CD	Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.										
	XHB8.5.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.										
B8.6	XHB8.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.										
1º Exame													
B9.1	XHB9.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica as características do sector terciario español										
B9.2	XHB9.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.										
B9.3	XHB9.3.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).										

	XHB9.3.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.									
	XHB9.3.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado									
	XHB9.3.4.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español									
	XHB9.3.5.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.									
B9.4	XHB9.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.									
B9.5	XHB9.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.									
	XHB9.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.									
	XHB9.6.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.									
B9.6	XHB9.6.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.									
B9.7	XHB9.7.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD CSC	Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.									
2º Exame												
3ª Avaliación												
B6.1	XHB6.1.1.	CMCCT,CAA,CD	Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.									
	XHB6.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.									
B6.2	XHB6.2.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.									
	XHB6.3.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.									
B6.3	XHB6.3.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Elixo datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.									
B6.4	XHB6.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.									

	XHB6.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.											
	XHB6.5.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica e analiza as migracións recentes.											
B6.5	XHB6.5.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.											
B6.6	XHB6.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.											
B6.7	XHB6.7.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.											
B6.8	XHB6.8.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.											
B6.9	XHB6.9.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.											
B6.10	XHB6.10.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.											
1º Exame														
B.10.1	XHB10.1.1.	CMCCT,CAA,CCL	Define cidade e achega exemplos.											
B.10.2	XHB10.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.											
B.10.3	XHB10.3.1.	CMCCT,CAA,CCL	Identifica as características do proceso de urbanización.											
	XHB10.3.2.	CAA,CCL	Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.											
	XHB10.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.											
B.10.4	XHB10.4.2.	CCL,CD,CAA	Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.											
	XHB10.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.											
B.10.5	XHB10.5.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.											
B.10.6	XHB10.6.1.	CMCCT,CAA,CCL	Explica a xerarquización urbana española.											
B.10.7	XHB10.7.1.	CMCCT,CAA,CCL	Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.											

	XHB11.2.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.																
	XHB11.2.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.																
	XHB11.2.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.																
B.11.2	XHB11.2.4.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de Esp																
	XHB11.3.1.	CMCCT,CAA,CCL	Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.																
B.11.3	XHB11.4.1.	CMCCT,CAA,CCL	Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.																
B.11.5	XHB11.5.1.	CMCCT,CAA,CCL	Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.																
	XHB11.5.2.	CAA,CCL	Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.																
	XHB12.1.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.																
B.12.1	XHB12.1.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.																
	XHB12.1.3.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.																
B.12.2	XHB12.2.1.	CMCCT,CAA,CCL	Explica a posición de España na Unión Europea.																
B.12.3	XHB12.3.1.	CMCCT,CAA,CCL	Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afect																
	XHB12.3.2.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.																
B.12.4	XHB12.4.1.	CMCCT,CAA,CCL,CSC	Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.																
B.12.5	XHB12.5.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade																
B.12.6	XHB12.6.1.	CMCCT,CAA,CCL,CD	Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais																
2º Exame																			

5. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE

- Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.
- Identifica as paisaxes xeográficas
- Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.
- Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.
- Extrae información do mapa topográfico
- Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas o mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.
- Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.
- Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico
- e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características
- e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.
- Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.
- Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.
- Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.
- Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.
- Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.
- Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.
- Localiza os climas nun mapa de España.
- Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.
- Representa e comenta climogramas específicos de cada clima
- Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.
- Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas
- Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.
- Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.
- Analiza cómo afecta a España o cambio climático
- Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.
- Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.
- Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparecen.
- Analiza razoadamente una cliserie
- Explica a diversidade hídrica en España
- Localiza nun mapa de España aas principais cuncas fluviais
- Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.
- Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.
- Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.
- Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.
- Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.
- Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.
- Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.
- Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.
- Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.
- Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais
- Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana
- Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.
- Obtén e analiza a información que aparece nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.
- Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.
- Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.
- Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.
- Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.
- Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.
- Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.
- Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.
- Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.
- Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.
- Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.
- Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.
- Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.
- Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.

- . Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.
- . Identifica as actividades agropecuarias e forestais.
- . Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.
- . Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.
- . Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade
- . Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.
- . Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.
- . Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.
- . Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.
- . Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.
- . Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización espa
- . Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.
- . Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.
- . Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.
- . Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.
- . Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.
- . Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.
- . Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.
- . Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.
- . Identifica as características do sector terciario españo
- . Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.
- . Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).
- . Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.
- . Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado
- . Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español
- . Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.
- . Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.
- . Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.
- . Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.
- . Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.
- . Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.
- . Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.

- Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.
- Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.
- Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.
- Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.
- Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.
- Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico
- e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características
- e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.
- Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.
- Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.
- Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.
- Localiza os climas nun mapa de España.
- Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.
- Representa e comenta climogramas específicos de cada clima
- Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.
- Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas
- Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.
- Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.
- Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.
- Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparecen.
- Analiza razoadamente una cliserie
- Explica a diversidade hídrica en España
- Localiza nun mapa de España aas principais cuncas fluviais
- Localiza nun mapa as zonas húmidas españois, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.
- Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.
- Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.
- Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.
- Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.
- Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana
- Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.
- Obtén e analiza a información que aparece nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.
- Diferencia as paisaxes naturais españois a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.
- . Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.
- . Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.
- . Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.
- . Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.
- . Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.
- . Elixo datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.
- . Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.
- . Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.
- . Identifica e analiza as migracións recentes.
- . Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.
- . Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.
- . Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.
- . Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.
- . Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.
- . Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.
- . Identifica as actividades agropecuarias e forestais.
- . Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.
- . Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.
- . Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españois.
- . Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españois.
- . Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade
- . Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españois.
- . Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.
- . Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.
- . Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españois fronte a outros sectores de actividade.
- . Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.
- . Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto
- . Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.

	<ul style="list-style-type: none"> . Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. . Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais. . Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais. . Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais. . Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. . Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro. . Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas. . Identifica as características do sector terciario español . Explica a incidencia do sector servizos para a economía española. . Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos). . Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio. . Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado . Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español . Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país. . Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial. . Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico. . Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español. . Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias. . Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.
CCL	TODOS OS ESTÁNDARES
CAA	<ul style="list-style-type: none"> - Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características. - Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes. - Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza. - Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.
CCEC	-

6. METODOLOXÍA

• Aspectos xerais

Sendo o obxectivo último o achegamento do alumnado ós feitos e procesos histórico-xeográficos, combinaranse metodoloxías integradoras acordes ó principio de aprendizaxe costrutiva. Os contidos traballaranse gradualmente, partindo da competencia inicial do alumnado reflectida na avaliación inicial, priorizando as actividades de tipo procedemental, especialmente no comezo do curso, para asegurar unhas bases sólidas para o resto do tempo. O enfoque estará claramente orientado á realización de tarefas e á resolución de problemas.

Coa finalidade de conseguir eses obxectivos potenciaremos as actividades participativas, aquelas nas que o alumnado teña que esforzarse por usar a súa capacidade de análise, imaxinación e cooperación. Combinaremos, polo tanto, o traballo cooperativo co traballo individual, sen esquecer a diversidade presente na aula, con alumnos de diversas capacidades e ritmos de aprendizaxe. As TIC tamén estarán presentes na aula medida en que os recursos o permitan.

- **Estratexias metodolóxicas**

- Organización dos contidos por medio de esquemas e síntesis, o máis sinxelo, ata lograr a realización de organigramas e mapas conceptuais
- Corrección na expresión cunha linguaxe específica da disciplina.
- Comprensión dos contidos dentro dun proceso continuo de construción dos coñecementos. elaboración de traballos de indagación a partir de fontes diversas (escritas, mapas, imaxes, audiovisuais, informáticas...)
- Resolución de problemas diversos a través de debates, argumentacións
- Simulacións.
- Creación de material TIC por parte do alumnado

- **Exemplo de secuenciación de traballo na aula**

Motivación:

- Actividade de exploración de ideas e coñecementos previos.
- Formulación de cuestións que promovan o interese
- Presentación da actividade con mapas, gráficos, textos, fotos, etc.

Información do profesor/a:

- Información básica para todo o alumnado.
 - explicación oral significativa, apoiándose no libro de texto, en presentacións, audiovisuais,... para unha mellor reconstrución conceptual histórica
 - subliñado de ideas-eixe que vertebran de xeito coherente a evolución e os cambios en aspectos fundamentais
 - desenvolvemento temático de carácter acumulativo e progresivo. Cada nova unidade se sustenta no traballado anteriormente.
 - tratamento de fontes documentais que se consideren necesarias, sexan tomadas do libro de texto ou aportadas polo docente, a fin de fomentar os procedementos de indagación e comprensión
 - fomento da participación, a reflexión e a confrontación de ideas
- Información complementaria para reforzo e apoio.
- Información complementaria para afondamento e ampliación, a criterio do profesorado

Traballo persoal:

- Comprensión de conceptos e contidos clave
- Lectura e comprensión de textos
- Análise de documentos, pequenas investigacións, etc.
- Resposta a preguntas.
- Resolución de problemas.
- Comentario de documentos, mapas, imaxes, etc.
- Elaboración de mapas, gráficas, sínteses ou mapas conceptuais.

Avaliación:

- Análise de producións: caderno, mapas, comentarios, etc.
- Exposicións orais.
- Probas escritas.
- Traballos individuais e en grupo.

- Observación do traballo na aula.

Para a presentación de cadernos e traballos o alumnado deberá seguir as seguintes indicacións

CADERNO DE TRABALLO

- Será tipo dossier, específico da materia.
- A primeira folia, a portada, incluíra o nome da materia e nome e curso do alumno
- As follas serán con cuadrícula e iguais en tamaño (preferiblemente A4). Non se admitirán follas arrancadas de libreta.
- As follas levarán número de páxina, o que se fará a medida que se precise (non antes). De ter que intercalar follas, estas levarán o número da páxina anterior e a palabra *bis*.
- Cada tema comezará en folia diferente e estará encabezada polo título.
- Os contidos estarán diferenciados claramente baixo epígrafes distintos:
 - Exercicios. Indicarase o título e o nº de páxina, deixando un pequeno espacio libre para posibles correccións.
 - Apuntamentos.
 - Dicionario.
- Presentación. Á hora de escribir non se pode esquecer:
 - Deixar os marxes precisos
 - Non se permite empregar lapis (agás nas gráficas) ou *tippex* para as correccións
 - Uso de cores. Utilizar negro ou azul, só se poderán empregar outras cores para destacar títulos, epígrafes,... pero de facelo hase manter a norma para todo o caderno.
 - A lingua utilizada será a galega

TRABALLOS

Empregar sempre a lingua galega

- Escritos con procesador de textos, a máquina ou man. Neste caso coidar a caligrafía.
- Xustificar os parágrafos
- Deixar marxes: 3 cm arriba, 2 cm abaixo, a dereita e a esquerda
- Elaborar unha portada que recolla:
 - Título do traballo (en maiúsculas)
 - Nome e apelidos, curso do autor (se son varios, colocaranse por orde alfabético do primeiro apelido)
 - Ano académico
 Estes dous últimos datos irán preferiblemente no lado inferior dereito
- Engadir unha contraportada en branco
- Numerar as páxinas, comezando despois da contraportada
- A primeira folia levará o índice. Incluíra os apartados e o seu número de páxina
- De se incluír imaxes, han levar pé en alusión ós contidos tratados e a fonte
- Non se admiten tachaduras ou *tippex*
- Na derradeira folia, antes da contraportada, irá a bibliografía: libros, revistas, prensa,... O xeito correcto das referencias bibliográficas é como segue:
 - Bibliografía de formato papel:

Libros:
 Autor/s (separados por punto e coma) comezando polos apelidos. Título (subtítulo se o hai), sempre en cursiva. Editorial, cidade, data.
 Exemplo: Jakson, G. "*La República española y la guerra civil*". Editorial Crítica, Barcelona, 1976

Enciclopedias: ao tratarse dunha colección indicaremos o número de volumes e o número do/s utilizados
 Exemplo: "*Historia Universal del Arte*". Volume 3. Editorial Planeta, Barcelona, 1.990. 10 volumes

Artigos de prensa ou revistas:
 Autor. Título do artigo. Título da publicación, páxina e data.
 Exemplo: Ambrós, I.. "*La creación de una zona de libre cambio con EE.UU. divide a la UE*". *La Vanguardia*, páx 10, 1995.
 - Bibliografía de formato dixital, sexa en liña, CD-rom ou DVD: Título. Autor. Data.
- **Páxina web**, engadiremos a dirección.
 Exemplo: *Biblioteca Nacional. Exposiciones virtuales. Cartografía española de los siglos XVI a XIX.*
<http://www.bne.es/esp/cartografia-fra.htm>
- Unha cita textual, ha ir entrecomillada e relacionada cunha chamada a pé de páxina por medio dun número (en superíndice¹). No pe da páxina indicamos o documento do que procede a cita, sinalando o número de páxina.
 En determinadas circunstancias será posible entregar o traballo en soporte dixital (disquete, CD), remitido por correo ou insertado no blog.

- **Outras decisións metodolóxicas**

- **Agrupamentos:**

- Non se prevén agrupamentos especiais na aula agás os necesarios para realizar traballos grupais cando o profesorado o decida ou o teña sinalado na programación de cada curso. Para este tipo de traballos grupais seguiranse as indicacións inherentes a esta metodoloxía pedagóxica

- **Espazos:**

- As clases se desenvolveranse na Aula Específica de cada grupo, nas Aulas Informáticas, na Biblioteca, nas áreas destinadas a Exposicións Temporais e noutras áreas determinadas do Centro educativo que, por unha ou outra causa, sexan axeitadas en cada momento.

- **Materiais e recursos didácticos:**

- Como recurso principal, o libro de texto utilizado é o da Editorial Oxford (o alumnado e o profesorado dispoñen deste libro tamén en versión dixital. As páxinas web elaboradas polo profesorado serven, asimesmo de base metodolóxica.

- Por outro lado para a comprensión dos temas serán necesarios:

- Mapamundi. Non podemos construír un coñecemento sobre o marco xeográfico mundial se temos problemas á hora de situar poboacións ou rexións
 - Fontes documentais históricas e historiográficas seleccionadas polo profesor
 - Prensa
 - Imaxes. Diapositivas, fotografías, debuxos, planos, tanto do libro de texto como procedente doutras fontes, aportados polo profesor, buscados polos alumnos, consultados en Internet ou na biblioteca. Consideramos que o uso de imaxes axuda a fixar coñecementos, sobre todo cando se trata de estudar un marco temporal e cultural tan dilatado
 - Gráficas, mapas históricos ou temáticos, moitos deles realixados polos propios alumnos a través das ferramentas TIC
 - Para determinadas actividades precisárase ordenador con acceso a internet (busca de información, realización de exercicios, exposicións de PowerPoint, etc.)
 - Proxector e pantalla

- Os grupos contan coa súa propia aula na que se dispón do material informático preciso (pizarra dixital, proxector e ordenador)

7. AVALIACIÓN

- **Avaliación inicial**

Data prevista de realización

Ao longo da primeira semana do curso

Proba (proba tipo test, preguntas e respostas, confección de mapas, gráficos... relacionados cos estándares, etc.)

- **Descrición do tipo de proba:**

Constará de preguntas tipo test, preguntas de respostas curtas, breve comentario de gráficos ou textos, relacionado cos estándares . Para coñecemento de capacidades e contidos básicos previos que permitisen unha boa asimilación dos novos contidos presentes no curso

Mecanismo para informar ás familias

Os resultados serán comunicados á Titoría a través da sesión de pre-avaliación que se realiza en outubro. No caso de detectar carencias significativas comunicárase coa familia do alumno e o Departamento de Orientación coa maior brevidade posible

Consecuencias dos resultados da proba

A nivel académico, sen valor

- **Acreditación de coñecementos previos [Só 2º bacharelato, se procede]**

Procedemento que se seguirá:

- a) Matrícula como pendente.
- b) Proba.

De optar pola PROBA,

- a) Tipo de proba:

- b) Procedemento para a avaliación:

Avaliación continua

Periodicidade coa que se farán probas escritas (cada cantos temas, cantas por trimestre ou avaliación, etc.)

As probas escritas soamente representan unha parte da nota do alumnado. Realizaranse entre unha e dúas por trimestre segundo a programación de cada grupo, que ten en conta o número de estándares, o nivel do grupo e os criterios do profesorado. De acordo con estes dous derradeiros criterios, o número de probas pode variar, independentemente do sinalado na programación inicial, cambios que serán oportunamente reflectidos nas Actas de Departamento.

O número de traballos individuais e doutros mecanismos de avaliación será do mesmo xeito, variable.

No caso do instrumento de avaliación observación na aula, soamente serán tidas en conta aquelas producións que engadan aportacións significativas para a comprensión do tema e que demostren un bo coñecemento da materia por parte do alumnado

En todo caso, o alumnado que non puidera realizar o exame na data prevista deberá entregar un xustificante médico para poder facer o dito exame en outra data diferente á programada. Os traballos individuais que non foran realizado durante o período lectivo terán, asimesmo, data de entrega.

Como se cualifican as probas, os traballos individuais ou colectivos, o traballo no caderno de clase, a observación do traballo na aula (ponderación, redondeo...)

Nota media ponderada, segundo as porcentaxes aprobadas para cada estándar, e redondeo final.

Será tida en conta a presentación e pulcritude nas probas e traballos, así como a ortografía. As faltas graves de ortografía (tipo confusión b/v, colocación do h, etc.) suporá o desconto de 0,1 puntos por cada unha delas ata un máximo de 1 punto.

Un 10% do total corresponde aos traballos individuais e o 90% correspondente as probas.

Aspectos que se van valorar dentro da observación do traballo na aula e instrumentos para a recollida desta información

Aspectos a ter en conta: atención, esforzo, participación, interese, puntualidade, autonomía e cooperación

O instrumento de recollida de datos será o caderno do profesor

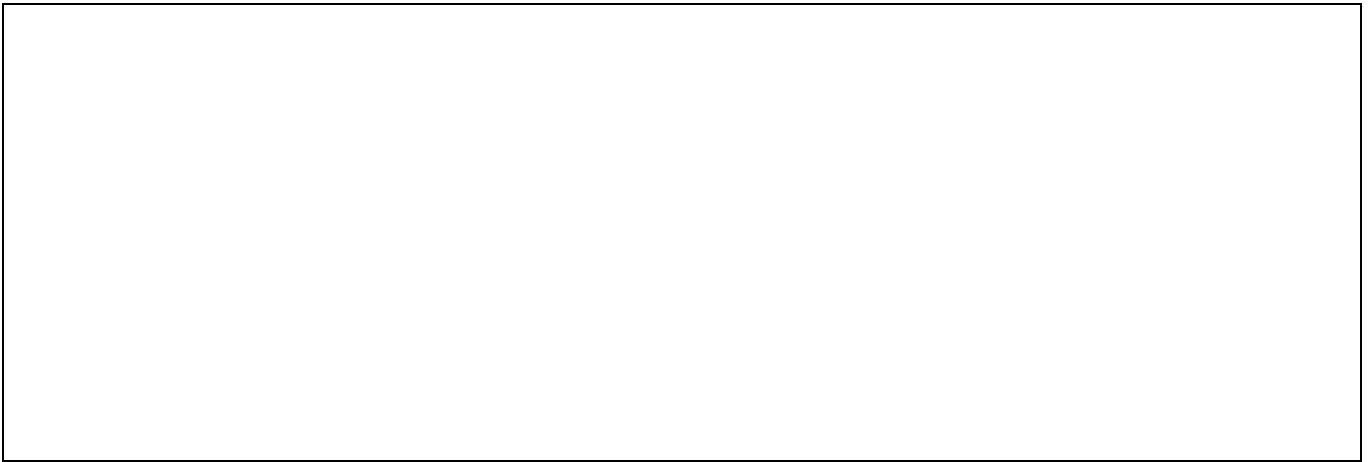
Como se calcula a cualificación de cada unha das avaliacións (ponderación, redondeo...)

Media aritmética das tres avaliación e redondeo final

Mecanismo/s para recuperar unha avaliación ou proba non superada

Proba ou traballo para recuperar os estándares de cada avaliación suspendida nos que non se acade o grado mínimo de consecución

Estas probas serán realizadas ao inicio da avaliación seguinte á non superada



- **Avaliación final [Só para ESO e bacharelato]**

Alumnado que deberá realizar a avaliación final

Aquel alumnado que teña sen recuperar algunha das avaliacións do curso, tras as probas de recuperación trimestrais

Descrición do tipo de proba

Similar ás trimestrais, en función dos estándares

Estándares que se van avaliar (todos, só os pendentes...)

Aqueles estándares indicados cun grado mínimo de consecución superior a 80 en cada avaliación non superada

Como se calcula a cualificación final (ponderación, redondeo, etc.)

Media aritmética de cada avaliación e nota final por redondeo

Criterios do centro para a promoción

- **Avaliación extraordinaria [Só para ESO e bacharelato]**

Descrición do tipo de proba: número de preguntas, valoración de cada unha delas, etc.

A proba será similar ás do curso en función dos estándares

Avaliaranse aqueles estándares indicados cun grado mínimo de consecución superior a 80

Como se calcula a cualificación

100% da nota da proba

- **Recuperación e avaliación de pendentos** [Só para ESO e bacharelato]

Mecanismos para o seguimento (clases de recuperación, traballos, reunións de seguimento, etc.)

Como se avalía (avaliacións parciais, avaliación final, cualificación de traballos realizados, etc.)

Como se calcula a cualificación final (ponderación, redondeos, etc.)

Descrición do tipo de proba extraordinaria: número de preguntas, valoración de cada unha delas, etc.

Como se calcula a cualificación da proba

8. AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSINO E DA PRÁCTICA DOCENTE

- **Indicadores de logro do proceso de ensino**

	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

• Indicadores de logro da práctica docente

	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.				
2. Ofrécense a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.				
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrécense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
12. Análizanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.				
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio, reforzo, etc. están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

9. AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

• Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica

- Periodicidade coa que se revisará.
- Contidos que foi preciso engadir ou eliminar con respecto á programación prevista.
- Medidas que se adoptarán como resultado da revisión.

• Indicadores

	Escala			
	1	2	3	4
1. Adecuación do deseño das unidades didácticas, temas ou proxectos a partir dos elementos do currículo.				
2. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas / temas / proxectos.				
3. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.				
4. Adecuación da secuenciación dos estándares para cada unha das unidades, temas ou proxectos.				
5. Adecuación do grao mínimo de consecución fixado para cada estándar.				
6. Assignación a cada estándar do peso correspondente na cualificación.				
7. Vinculación de cada estándar a un ou varios instrumentos para a súa avaliación.				
8. Asociación de cada estándar cos elementos transversais a desenvolver.				
9. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento. [Só para ESO e bach.].				
10. Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
11. Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
12. Adecuación do libro de texto (no caso de que se use).				

13. Adecuación do plan de avaliación inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.				
14. Adecuación da proba de avaliación inicial, elaborada a partir dos estándares.				
15. Adecuación do procedemento de acreditación de coñecementos previos [Só para determinadas materias de 2º de bacharelato].				
16. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliación continua: probas, traballos, etc.				
17. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dun exame e dunha avaliación.				
18. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación final. [Só para ESO e bacharelato].				
19. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación extraordinaria. [Só para ESO e bach].				
20. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento de materias pendentes. [Só para ESO e bacharelato]				
21. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación desas materias pendentes. [Só para ESO e bacharelato]				
22. Adecuación dos exames, tendo en conta o valor de cada estándar.				
23. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, etc. vinculados aos estándares.				
24. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.				
25. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.				
26. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliación, estándares e instrumentos.				
27. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de promoción.				
28. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.				
29. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.				
30. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.				

Observacións:

10. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

• Medidas ordinarias e extraordinarias

Medidas ordinarias	
Organizativas	Curriculares
<ul style="list-style-type: none"> Adecuación para algún alumno/a ou grupo da estrutura organizativa do centro e/ou da aula. <ul style="list-style-type: none"> a) Tempos diferenciados, horarios específicos, etc. <p>Non, ao longo deste curso, ao non cusar a nosa materia ningún alumno cunhas necesidades específicas que así o esixisen</p> <ul style="list-style-type: none"> b) Espazos diferenciados. <p>Non se contemplan</p> <ul style="list-style-type: none"> c) Materiais e recursos didácticos diferenciados. 	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacións metodolóxicas para algún alumno / grupo, como traballo colaborativo en grupos heteroxéneos, tutoría entre iguais, aprendizaxe por proxectos, etc. <p>Non neste curso</p> <ul style="list-style-type: none"> Adaptación dos tempos e/ou os instrumentos de avaliación para algún alumno/a. <p>Non se contemplan para este curso</p>

<p>O Departamento ten elaborado materiais diferenciados para alumnos que requiran reforzo (dous este ano) por ter dificultades para acadar os contidos mínimos. Material suplementario para alumnos que superen con facilidade eses contidos mínimos non son proporcionados este curso</p> <ul style="list-style-type: none"> • Desdoblamento de grupos. <p>Non</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reforzo educativo e/ou apoio de profesorado na aula. <p>Reforzo con materiais específicos</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Programas de reforzo para o alumnado que tivo promoción sen superar todas as materias. <p>O especificado no apartado alumnado con materia pendente do curso anterior</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programa específico para alumnado repetidor da materia. <p>Non se contempla dita posibilidade</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aplicación personalizada dese programa específico para repetidores da materia. <p>Non se contempla dita posibilidade</p>
---	---

-
-

Medidas extraordinarias	
Organizativas	Curriculares
<ul style="list-style-type: none"> • Alumnado que recibe apoio por parte do profesorado especialista en PT / AL. <p>Neste curso, o alumnado con Adaptación Curricular non ten un horario diferenciado con respecto ao resto, durante as clases da nosa materia. Tampouco non recibe apoio de profesorado de reforzo na aula</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ser o caso, grupos de adquisición das linguas (para alumnado estranxeiro). • De ser o caso, grupos de adaptación da competencia curricular (alumnado estranxeiro). • Outras medidas organizativas: escolarización domiciliaria, escolarización combinada, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptacións curriculares na materia. <p>Cada alumno con adaptación Curricular ten o seu propio currículo, elaborado polo profesorado do Departamento, en colaboración co profesorado PT</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ser o caso, agrupamento flexible ou específico autorizado na materia. • Alumnado con flexibilización na escolarización. • Descrición do protocolo de coordinación co profesorado que comparte co titular da materia os

	reforzos, apoios, adaptación, etc. (coordinación cos PT / AL / outro profesorado de apoio / profesorado do agrupamento / etc.
--	---

11. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

Están incluídas na PXA e aprobadas polo Consello escolar ao inicio do curso

12. REFERENCIAS NORMATIVAS

- Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOE), modificada parcialmente pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE).
- Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato (BOE do 3 de xaneiro de 2015).
- Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato (BOE do 29).
- Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29). No caso das programacións didácticas de Educación Primaria, Decreto 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 9).
- Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21).
- Resolución do 27 de xullo de 2015, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións no curso académico 2015/16 para a implantación do currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).